

Na osnovu člana 16. stav (1) i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj: 32/02 i 102/09) i člana 14. stav (3) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine, generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi:

PRAVILNIK O SPROVOĐENJU OPERACIJA SA TERENA ZA VANAERODROMSKO SLIJETANJE I POLIJETANJE HELIKOPTERA

Član 1. (Predmet)

- (1) Ovim pravilnikom se propisuju uvjeti i način izvođenja povremenih operacija vanaerodromskog slijetanja i polijetanja nekompleksnih domaćih i stranih helikoptera na i sa terena koji nije prethodno odobren za slijetanje i polijetanje helikoptera na teritoriji Bosne i Hercegovine.
- (2) Odredbe ovoga pravilnika se neće primjenjivati na operacije slijetanja i polijetanja helikoptera na i sa izdignute površine.
- (3) Odredbe ovoga pravilnika se neće primjenjivati na operacije vanaerodromskog slijetanja i polijetanja helikoptera dok obavljaju policijske operacije, operacije traganja i spašavanja, gašenja požara, kao i helikoptere koji se koriste isključivo za potrebe države ili entiteta ukoliko se obavljaju u skladu sa članom 6. stav (2) Zakona o zrakoplovstvu.

Član 2. (Pojmovi i skraćenice)

- (1) Pojmovi koji se upotrebljavaju u ovom pravilniku imaju sljedeće značenje:
 - a) *Izdignuta površina (Elevated surface)*: površina predviđena za slijetanje ili polijetanje helikoptera smještena na zgradi ili konstrukciji izdignutoj iznad površine zemlje;
 - b) *Kontrolirana zona (Control zone)*: kontrolirani zračni prostor koji se prostire od zemljine površine do određene gornje granice;
 - c) *Naseljeno područje (Congested area)*: Svako područje unutar grada, mjesta ili naselja koje se koristi za stanovanje, poslovne ili rekreacijske svrhe;
 - d) *Posjednik (Holder)*: osoba koja ima faktičku vlast nad mjestom za slijetanje helikoptera;
 - e) *Površina dodira i uzleta (TLOF)*: površina koju helikopter dotakne kod slijetanja ili sa koje polijeće;
 - f) *Teren za VASP (tVASP)*: mjesto koje nije posebno pripremljeno za slijetanje i polijetanje helikoptera;
 - g) *Vanaerodromsko slijetanje i polijetanje (VASP)*: slijetanje i polijetanje sa mjesta koja nisu posebno pripremljena za slijetanje i polijetanje;
 - h) *Zaštitna površina (Safety area)*: određeno područje oko FATO-a koje je bez prepreka, osim onih koje su potrebne za navigaciju i koje služe kako bi se

smanjio rizik od oštećenja helikoptera ukoliko se nekontrolirano odvoji od FATO-a;

- i) *Nekompleksni helikopteri (Other than complex helicopters)*: helikopteri čija najveća certificirana masa na polijetanju ne prelazi 3.175 kg ili čija najveća dozvoljena konfiguracija putničkih sjedišta ne prelazi 9 ili koji su certificirani za operacije sa najmanje 2 pilota.

(2) U ovom pravilniku upotrebljavaju se sljedeće skraćenice:

A: prečnik glavnog rotora helikoptera;

AFM (*Aircraft Flight Manual*): Letački priručnik zrakoplova;

B: razmak između točkova, skija ili plovaka helikoptera;

CDP (*Critical Decision Point*): kritična tačka odluke;

CTR (*Control zone*): kontrolirana zona;

D: najveća ukupna dimenzija helikoptera sa rotorima u radu;

FATO (*Final Approach and Take Off Area*): površina zone prilaza i odleta helikoptera;

ft (*feet*): stope;

SA (*Safety area*): zaštitna površina oko FATO;

TLOF (*Touch-down and lift-off area*): površina dodira i odvajanja pri polijetanju helikoptera sa površine;

tVASP: teren za VASP;

VASP: vanaerodromsko slijetanje i polijetanje;

VFR (*Visual flight rules*): pravila vizualnog letenja.

Član 3. (Opće odredbe)

- (1) Slijetanje i polijetanje helikoptera sa tVASP-a smije se izvoditi samo ako karakteristike tVASP i helikoptera udovoljavaju odredbama ovoga pravilnika.
- (2) Ako je planirano korištenje tVASP, koji se nalazi unutar kontrolirane zone (CTR), u planu leta potrebno je navesti geografske koordinate tVASP i koordinirati aktivnosti sa nadležnim centrom kontrole zračnog prometa. Nadležni centar kontrole zračnog prometa može ograničiti ili zabraniti konkretnu operaciju VASP-a ukoliko to nalažu trenutni uvjeti za obavljanje prometa u CTR-u.
- (3) Operatori helikoptera, koji obavljaju komercijalne operacije, moraju u svom Operativnom priručniku propisati procedure za odabir i upotrebu tVASP-a u skladu sa ograničenjima za klasu performansi helikoptera ustanovljenim prema važećim propisima o komercijalnim operacijama helikoptera.

- (4) Slijetanje i polijetanje helikoptera sa tVASP-a neće se obavljati unutar naseljenih područja i na udaljenosti manjoj od 150 m (500 ft) od naseljenog područja, prepreka, ljudi, životinja ili drugih predmeta koji mogu ugroziti sigurnost operacija, bez prethodnog obavještanja BHDCA od strane operatora helikoptera.
- (5) Operacije VASP sa tVASP, koji se nalaze unutar pojasa zaštitnog područja, koje se nalazi unutar 300 metara od granične linije u dubinu teritorije BiH, nisu dozvoljene osim ukoliko operator nema posebnu saglasnost ili odobrenje za takve operacije od strane Granične policije Bosne i Hercegovine.
- (6) tVASP se ne smije koristiti za stalno baziranje helikoptera. Helikopter može biti stalno baziran samo na helidromu, aerodromu/letjelištu koje je prethodno odobrila BHDCA.

Član 4.

(Obavještanje o tVASP u naseljenim mjestima)

- (1) Za obavljanje operacija slijetanja i polijetanja helikoptera sa tVASP-a unutar granica naseljenog područja ili na udaljenostima manjim od 150 m od takvih područja, operator helikoptera mora o tome poslati obavještenje BHDCA najmanje 24 sata prije početka planirane operacije.
- (2) Obavještenje iz stava (1) ovog člana podnosi se na BHDCA obrascu koji se nalazi na službenoj internet stranici BHDCA.
- (3) BHDCA može tražiti od operatora helikoptera, koji je poslao obavještenje iz stava (1) ovoga člana, pojašnjenja i posebne mjere i ograničenja za izvođenje takvih operacija, a koja trebaju osigurati sigurno izvođenje operacija.
- (4) BHDCA može zabraniti operacije VASP operatoru helikoptera ukoliko utvrdi odstupanja od odredbi ovog pravilnika ili ukoliko procijeni da bi takve operacije mogle dovesti do ugrožavanja sigurnosti drugih korisnika zračnog prostora, samog operatora, posade, lica ili putnika u helikopteru i na zemlji, te životinja, objekata ili drugih aktivnosti na zemlji.
- (5) Korištenje pojedinačnog tVASP, u skladu sa ovim članom pravilnika, dopušteno je ukoliko ukupan broj slijetanja i polijetanja sa tVASP ne prelazi 4 u toku 30 uzastopnih dana ili 20 u toku 365 uzastopnih dana.
- (6) Odstupanje od dozvoljenog broja operacija iz stava (5) nije dozvoljeno bez prethodne saglasnosti nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životne sredine i saglasnosti BHDCA.

Član 5.

(Iskustvo pilota)

Slijetanje i polijetanje sa tVASP može obavljati pilot helikoptera koji ima dozvolu sa privilegijama koje odgovaraju namjeravanoj vrsti operacija i ovlaštenje za tip helikoptera, kao i najmanje 3 uzlijetanja i 3 slijetanja u posljednjih 90 dana.

Član 6.

(Saglasnost posjednika)

- (1) Operator helikoptera će, prije korištenja svakog tVASP-a, osigurati saglasnost od posjednika terena.

- (2) Ukoliko je posjednik nepoznat ili se radi o pravnom ili fizičkom licu koje nema zakonskog predstavnika, operator mora, prije korištenja tVASP, osigurati saglasnost od nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životne sredine.
- (3) Ukoliko je operator helikoptera ujedno i jedini posjednik terena koji se namjerava koristiti za tVASP, saglasnost mu nije potrebna.

Član 7.

(Karakteristike terena za VASP)

- (1) Operator ili vođa zrakoplova na helikopteru će koristiti tVASP samo ako teren ispunjava sljedeće uvjete:
 - a) tVASP mora imati površinu koja je jednaka ili veća od površine kvadrata koji se dobije kao rezultat proizvoda $2D \times 2D$, gdje god je to moguće;
 - b) TLOF mora imati nosivost koja odgovara maksimalnoj masi helikoptera u planiranim operacijama;
 - c) TLOF mora biti veća od površine kvadrata koji se dobije kao rezultat proizvoda $2B \times 2B$;
 - d) tVASP mora imati oko sebe zaštitni prostor (SA), čija širina ne smije biti manja od 5 metara ili $0,3D$ (šta je veće od toga);
 - e) tVASP mora biti bez ikakvih prepreka, a zaštitni prostor (SA) bez prepreka viših od $0,3m$;
 - f) predmeti, koji bi se mogli pokrenuti sa tVASP-a (zbog jakog vjetra ili pod uticajem struje od rotora helikoptera), ne smiju ugroziti sigurno slijetanje i polijetanje helikoptera.
- (2) Operacije sa tVASP-a smiju se izvoditi isključivo danju prema pravilima vizualnog letenja (VFR).
- (3) Industrijske zone koje se nalaze na periferiji ili izvan naseljenih mjesta se, za potrebe ovog pravilnika, ne smatraju naseljenim područjem (*Congested area*) ako mjesto za slijetanje unutar industrijske zone ispunjava sve druge uvjete sadržane u ovom članu Pravilnika.
- (4) Korištenje pojedinačnog tVASP, u skladu sa ovim članom Pravilnika, dopušteno je ukoliko ukupan broj polijetanja i slijetanja sa istog ne prelazi 5 u toku jednog dana ili 10 u toku sedam uzastopnih dana ili 20 u toku 30 uzastopnih dana ili 100 u toku 365 uzastopnih dana.
- (5) Odstupanje od dozvoljenog broja operacija iz stava (4) ovog člana može biti dozvoljeno isključivo uz prethodnu saglasnost nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životne sredine i odobrenje BHDCA.
- (6) Ne teritoriji Bosne i Hercegovine postoji mnogo zaostalih minskih polja, odnosno "minski-sumnjivih" područja. Operator helikoptera/vođa zrakoplova je dužan na vrijeme pribaviti informacije o postojanju takvih područja u rejonu u kojem namjerava letjeti. Zabranjeno je vršiti operacije VASP-a u takvim područjima.

Član 8.

(Pregled terena)

Prije izvođenja operacije na tVASP, vođa zrakoplova na helikopteru isti će nadletjeti na sigurnoj visini, nadvišavajući prepreke u neposrednoj blizini tVASP na minimalnoj stvarnoj visini 50 metara, te tom prilikom sa sigurnošću utvrditi sljedeće elemente:

- a) smjer i brzinu vjetra, kao i druge meteorološke uvjete od bitnog značaja za operaciju VASP-a;
- b) prepreke u prilazu za slijetanje i u blizini terena za slijetanje;
- c) mogućnost nadvišavanja prepreka i pogodnost prostora za prinudno slijetanje;
- d) uvjete za slijetanje na teren (čistoća, nagib, odsustvo ljudi ili životinja, te druge uvjete (snijeg, led, naplavine i slično) koji mogu uticati na sigurnost slijetanja).

Član 9. (Prilaz i odlazak)

- (1) Prilaz i odlazak će se izvoditi unutar sektora koji se nastavljaju na pravac slijetanja i polijetanja ili približno tom pravcu. Najmanja širina sektora mora biti 3A, gdje je A prečnik rotora helikoptera. Sektori se nastavljaju na zaštitni prostor i pružaju se do tačke vertikalne projekcije na zemljinoj površini i sjecišta ravnine prilaza/odlaska sa ravninom najmanje visine leta za područje gdje se obavljaju operacije.
- (2) Sektori moraju biti slobodni od prepreka na cijeloj širini i vertikalno najmanje 10 m (35 ft) iznad površine prilaza/odlaska.
- (3) Prilaz i odlazak će se izvoditi tako da se u bilo kojem trenutku može sigurno izvesti prinudno slijetanje na odgovarajuću površinu, osim za višemotorne helikoptera sa jednim neispravnim motorom, kada odgovarajuća površina za prinudno slijetanje nije potrebna ukoliko helikopter može sigurno nadvišavati prepreke, uzimajući u obzir nadmorsku visinu, masu i relevantne meteorološke podatke (temperatura, pravac i brzina vjetra).

Član 10. (Osiguravanje primjene propisa)

BHDCA će vršiti nadzor nad sprovođenjem odredbi ovog pravilnika.

Član 11. (Obaveza izvještavanja)

Operator, odnosno vođa zrakoplova na helikopteru, će na obrascu izvještavati BHDCA o tačnom vremenu i broju operacija slijetanja i polijetanja na svakom pojedinačnom tVASP, sa preciznim geografskim koordinatama samog mjesta, do 10. dana u mjesecu za prethodni kalendarski mjesec.

Član 12.

(Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmoga dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Broj: 1-3-02-2-170-1/14
Banja Luka, 18. februar 2014. godine

Generalni direktor
Đorđe Ratkovića, s.r.